

Môže Európa posilniť svoje postavenie vo svete, ak oslabí svoju vnútornú súdržnosť?

Globálna sila Európy pramení v jej regiónoch. Závisí od súdržných, odolných a demokratických regiónov, miest a obcí, ktoré v čase geopolitickej nestability a súbežných výziev mobilizujú miestny potenciál, posilňujú konkurencieschopnosť a odolnosť a chránia demokratický život.

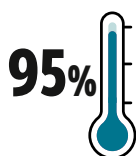
Navrhovaný viacročný finančný rámec (VFR) však môže oslabiť samotné základy projektu EÚ, pretože sa odkláňa od rovnováhy medzi konkurencieschopnosťou a súdržnosťou, ktorá je pre Úniu už dlho charakteristická. Jeho centralizovaná štruktúra obmedzuje zapojenie regiónov, oslabuje politiku súdržnosti a prehĺbuje územné rozdiely.

Regionálny teplomer

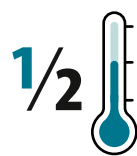
Hospodársky rast nie vždy priniesol lepšie výsledky v oblasti zamestnanosti alebo sociálnej situácie, pričom starnutie obyvateľstva zostáva najrozšírenejšou výzvou.

V každom druhom regióne došlo k nárastu chudoby alebo sociálneho vylúčenia.

V 95 % regiónov sa zvýšil tlak spôsobený starnutím obyvateľstva.

Vo viac ako polovici regiónov sa podmienky na trhu práce zhoršili alebo stagnovali.

Čo požadujú regióny, mestá a obce

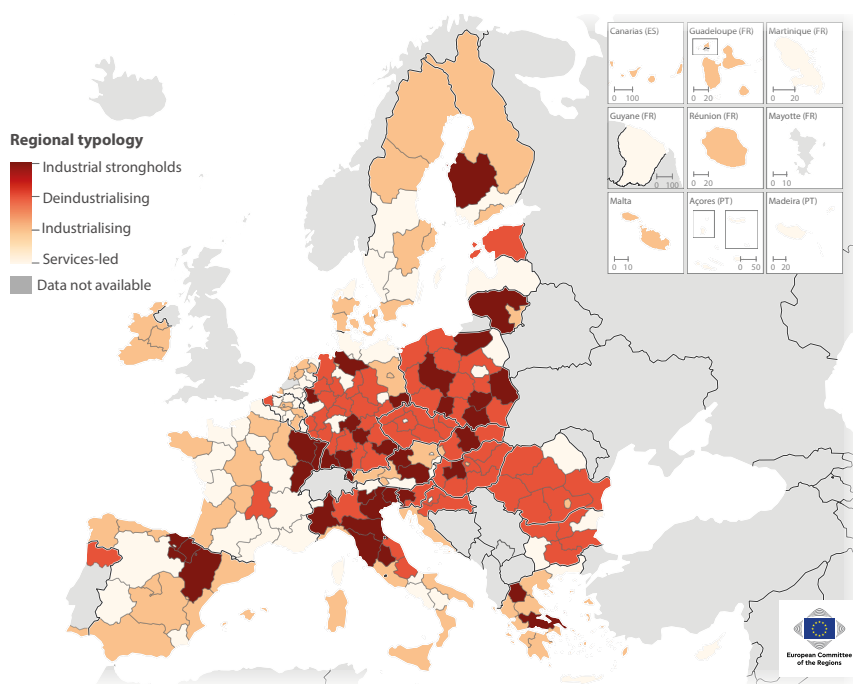
- zachovať politiku súdržnosti pre všetky regióny,
- právne zakotviť partnerstvá s regiónmi (posudzovanie viacúrovňového riadenia, doložka o subsidiarite pre plány národného a regionálneho partnerstva),
- uplatňovať zásadu „nenarušiť súdržnosť“ vo všetkých programoch EÚ,
- uplatňovať posudzovanie územného vplyvu a regionálne kontroly na celý rozpočet EÚ.

Regióny, mestá a obce požadujú, aby bol VFR na roky 2028 – 2034 stanovený na úrovni 1,27 % HND EÚ (bez 150 miliárd EUR na splácanie dlhu v súvislosti s Nástrojom Európskej únie na obnovu) v súlade s predbežnou pozíciou Európskeho parlamentu.

Konkurencieschopnosť závisí od súdržnosti

Priemysel zabezpečuje viac ako 30 miliónov pracovných miest v regiónoch EÚ a je jedným zo základných pilierov strategickej autonómie a sociálnej súdržnosti EÚ. Rozdiely však pretrvávajú a prehlbujú sa. Pokles výroby a vysoké náklady na energiu oslabujú konkurencieschopnosť regiónov. Fragmentovaná regulácia, závislosť od dodávateľských reťazcov a nerovnomerná inovačná kapacita zároveň bránia komercializácii výsledkov výskumu, čím sa zvyšuje riziko deindustrializácie a závislosti od dovozu.

Transformácia priemyslu si vyžaduje miestne orientovanú priemyselnú politiku EÚ, ktorá zosúladí investície s potrebami regiónov, uprednostní dekarbonizáciu, zmodernizuje energetickú infraštruktúru, zefektívni postupy udeľovania povolení a zabezpečí predvídateľnú podporu spravodlivej transformácie, čím posilní konkurencieschopnosť aj spravodlivosť.

Obrázok 1 — Vývoj zamestnanosti vo výrobnom priemysle v EÚ v rokoch 2019 – 2024, Podľa regiónov NUTS 2 (klasifikácia z roku 2021). Typológia regiónov 1. priemyselné bašty 2. deindustrializujúce sa regióny 3. industrializujúce sa regióny 4. regióny orientované na služby

Zdroj: údaje získané z Eurostatu (kód súboru údajov lfst_r_lfe2en2), na základe Rodríguez-Pose a Bartalucci.

Príklad z praxe Korutánsko, Rakúsko

Malé a stredné podniky často nemajú čas a zdroje potrebné na zvládnutie zložitých postupov podávania žiadostí o financovanie z prostriedkov EÚ. V snahe riešiť tento problém regionálna vláda Korutánska vytvorila klaster SILICON ALPS – úspešný regionálny inovačný ekosystém, ktorý združuje viac ako 140 podnikov z odvetvia elektroniky a poskytuje im podporu prostredníctvom štruktúrovaných auditov, kaskádového financovania a priameho poradenstva.

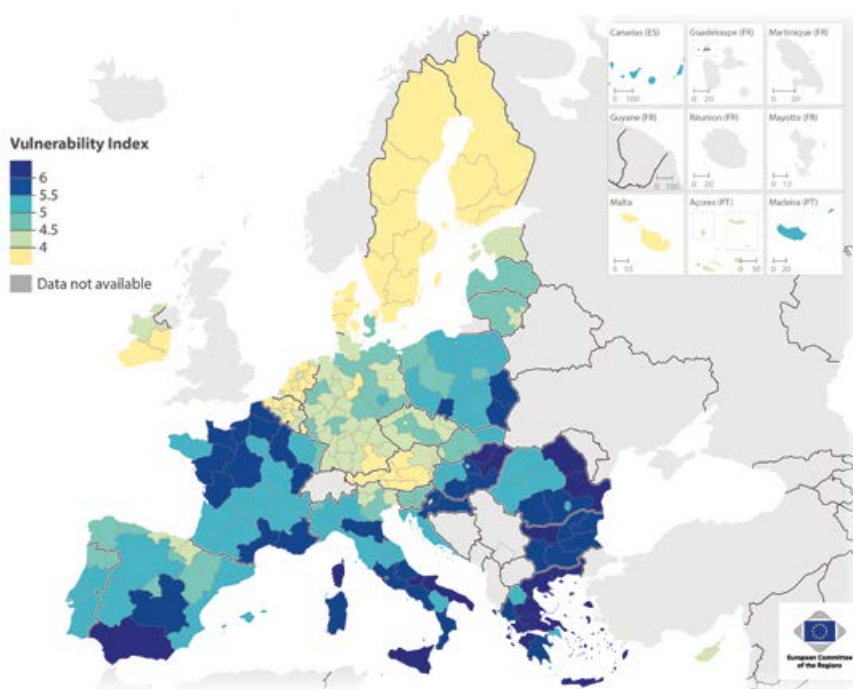
Pracovné miesta
vo výrobnom
priemysle
zabezpečujú
živobytie

30 miliónov
Európanov

Bez odolnosti niet bezpečnosti

Zmena klímy ohrozuje bezpečnosť Európy, zdravie občanov, regionálnu súdržnosť, konkurencieschopnosť, infraštruktúru a verejné financie. Pri scenári oteplenia o 3 °C sa predpokladá, že v dôsledku horúčav bude každoročne zomierať takmer 100 000 ľudí. Náklady spôsobené suchom sa odhadujú na 9 miliárd EUR ročne, zatiaľ čo pobrežné záplavy by mohli do roku 2100 spôsobiť škody presahujúce 1 bilión EUR. Počet prípadov lesných požiarov sa za posledné štyri roky zvýšil o 57 %.

Regióny EÚ sú zraniteľné v rôznej miere a dôsledky ich zasahujú nerovnomerne. Potrebujú väčšiu finančnú podporu EÚ založenú na solidarite, aby mohli zintenzívniť adaptáciu na zmenu klímy, pripravenosť a odolnosť. Účinné opatrenia si zároveň vyžadujú viacúrovňové riadenie a pomoc pri budovaní technických kapacít.

Obrázok 2 — Územná zraniteľnosť v EÚ v roku 2025, index zraniteľnosti Podľa regiónov NUTS 2 (klasifikácia z roku 2024)

Zdroj: Európska komisia, Spoločné výskumné centrum

Príklad z praxe

Jelenia Góra, Poľsko
a Liberecký kraj, Česko

Povodne v roku 2024 vážne zasiahli poľsko-české pohraničie. Odvtedy mohlo vďaka financovaniu z programu Interreg absolvovať spoločnú odbornú prípravu 1 150 hasičov a zdravotníckych pracovníkov, ktorí si vymieňali postupy a zlepšovali cezhraničnú spoluprácu a rýchlosť reakcie.

Každá

1 miliarda

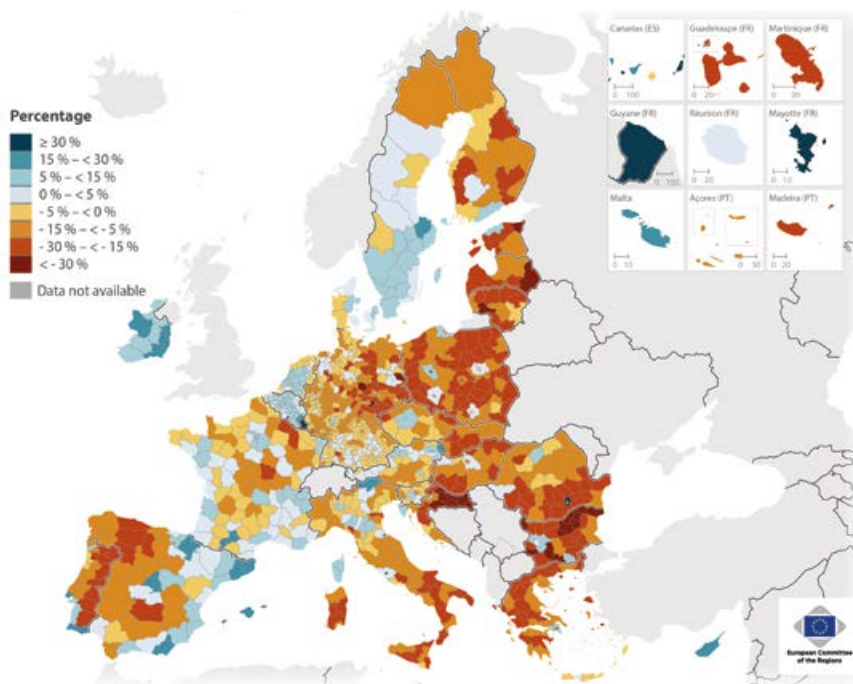
EUR vynaložená
na odolnosť
v oblasti vody by
mohla vytvoriť
16 000 pracovných
miest v EÚ

a priniest **2,35**
EUR na každé
investované euro

„Právo zostať“ je ohrozené

Demografické zmeny prehĺbujú územné nerovnosti v celej EÚ: očakáva sa, že do roku 2050 sa zníži počet obyvateľov v takmer troch štvrtinách regiónov, najmä vidieckych oblastiach. Úbytkom obyvateľstva sa znižuje ponuka pracovnej sily a daňové príjmy, zatiaľ čo strata základných služieb vedie k ďalšiemu vystaňovaniu. Výrazným príkladom sú tzv. zdravotnícke púšte, pre ktoré je charakteristický obmedzený prístup k zdravotnej starostlivosti v dôsledku nedostatku personálu a koncentrácie lekárov v metropolitných regiónoch a v regiónoch ponúkajúcich vyššie platy. Regióny s rastúcim počtom obyvateľov a väčšina mestských oblastí sú naopak vystavené čoraz väčšiemu tlaku na bývanie a infraštruktúru.

Zabezpečenie „práva zostať“ si vyžaduje na miestnej úrovni značné investície do pracovných miest, bývania, prístupu k základným službám, prepojenosti a kvality života vo všetkých regiónoch. Politika súdržnosti si musí zachovať svoju silu, aby podporovala integrované stratégie územnej revitalizácie.

Obrázok 3 — Predpokladaná relatívna zmena počtu obyvateľov v rokoch 2025 – 2050

Podľa regiónov NUTS 3 (klasifikácia z roku 2024)

Zdroj: údaje získané z Eurostatu (kódy súborov údajov proj_25rp5 a proj_25np)

Príklad z praxe

Autonómne spoločenstvo Madrid (Španielsko)

Obyvateľstvo autonómneho spoločenstva Madrid sa čoraz viac sústreďuje v hlavnom meste a jeho metropolitnej oblasti, čím sa prehĺbujú rozdiely medzi mestskými a vidieckymi oblasťami. Prostredníctvom programu Pueblos con Vida autonómne spoločenstvo investovalo 155 miliónov EUR do bývania, pracovných miest a základných služieb. Jeho 15 cielených opatrení pomohlo obciam s menej ako 5 000 obyvateľmi dosiahnuť 14 % rast počtu obyvateľov, čo poukazuje na účinok miestne orientovaných politík.

135 miliónov

Európanov žije v regiónoch, ktoré sa nedokážu vymaniť zo stagnácie alebo úpadku, najmä vo vidieckych a okrajových regiónoch

